המאסף

חדש אדר תקן

שירים

שירי משתה לפורים *)

א

יין ישמח לבב אנוש
להצהיל פנים משמן

ע — — ע — — —
— — — — — —
ע — — ע — — —
— — — — — —

שְׂמַח פָּחוּר בִּילַדוּתֶךָ
כִּי קַלּוּ יָמוֹת
וְהַזְּקָנָה תְּעַר עָלֶיךָ
אָז שָׁבַת מְשׁוֹשׁ

יא א 1 11 לעג

*) לפי החכם מכל אדם, לא היין הוסיף השכר כל זמנה אם לא יחכם. ככל שהוא מגיל תייב לדם לבשומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ואף כי שהקדושים החלה נגן בחמץ חידה גדולה כזאת להיות באוכלי יין, מ"מ הקילו בימי הפוריא להפריז קצת על המדה, והימים החלה בעבריה ונעשים

(קסב)

לְעַנּג לָרוֹ־פְּאִים עָרֶיךָ
לָעֵצָה יִתְּנוּ
לְעַנּוֹתְךָ לְהַרְעִיבֶךָ
הֵמָּה יָרוֹנּוּ

רְאֵה כְּוֵת וְחוֹלָה רָעָה
נֶגֶד פָּנֶיךָ
בְּסוֹר יַיִן אֲבִי כָּל חֲדָוָה
כִּן שִׁלְחָנֶיךָ

רְאֵה נָא כִּי יְאַדֵּם פָּנִים
מִשֶּׁמֶן יַצְהִיל
רְאֵה נָא כִּי יְשַׂמַּח לֵבָב
מִהוֹגָה יַצִּיל

שְׁתֵּה פּוֹס זֶה — וְעוֹד מִשְׁנֵהוּ —
שִׁכְחָה יַרְאוֹךָ
וְאָז מַהֵר בְּחִיק נֶאֱהָבָה
עוֹנֶג יְרוֹוֶךָ

ונעשים בכל דור ודור מדינה עיל ועיל לימי שחוק והוללות • הנה בזמן
יבוא המחבר שנת ילפה בעיני היבירים והתמימים כמתעתע לפי מהלנו בשירי פוליה
מעגוני המחבה והיין / אבר כל יודעיו ומכיריו יעידו עליו כי אין מדברו כלל
לצחוק בהם / וכל חפצו וכל יגעו בחבור השירים האלה הוא כי אם להרחיק תכונת
אפשר גם כזה הדרך מהמלינים •

ב

מה יפית ומה נעמת

אהבה ברעננים

המשורר

בְּלִי אַ־הַבָה וּ־בְלִי יַיִן
מֶה גּוֹרָלֵנוּ ?
בְּרֶגֶן לְבָבוֹת וְגִיל עַיִן
מֶה שִׁמְחָתֵנוּ ?
מְחוֹלוֹת פְּתוּלוֹת וְכוֹס מְלֵא
שְׁתֵי אֵלֶּה לְבַדָּנָה —

חברת המסובים

לְבַד אַ־הַבָה וּ־לְבַד יַיִן
כָּל תַּעֲנוּגֵנוּ !

המשורר

קְצִינֵי לְאֻמִּים בְּטוֹב לִבָּם
מֶה חֲמַדְתֶּמוּ ?
נְגִידִים שְׂמֵחִים עֲלֵי רַהֲבָם
מֶה חֲדַוְתֶּמוּ ?
נַעֲרוֹת יָקָרוֹת וְיַיִן טוֹב
הֲלֹא הֵמָּה לְבַדָּנָה —

חברת המסובים

לְבַד אַ־חֲבָה וּ־לְבַד יַיִן
כָּל חֶמְדָּתֵנוּ !

המשורר

חֲתָנִים מְצַהֲלִים בְּחֻפָּתָם
מֶה תִּקְוָתְכֶם ?
חֲבֵרִים מְרִיעִים בְּזִמְרָתָם
מֶה שִׁירַתְכֶם ?
אֲנָשִׁים בְּנָשִׁים וְדַם עֲנָב
אֲבָל יִקְחוּ עֶרְבָּתָם

חברת המסובים

לְבַד אַ־חֲבָה וּ־לְבַד יַיִן
כָּל חֶמְדָּתֵנוּ !

מכתבים שונים

א

אגרת בגדר האמת *) .

נפלאתי מאוד , ונפשי לא יודעת מה זה ? בנות אלי ספר מקריית ספר , ישאלני היש (ואת שמו לא הגיד לי) על דברי חכמה , היש נוכל להאמין שהארץ סובבת , והשמש לעד עומדת כפי התכונה החדשה , כי היש יתרה מאוד בעינינו , או היש היש נגד קורתינו ודברי חז"ל ? בפקחי מחרים משקלה עמדתי , תחילה לא יכולתי להאמין , שספר זה שלוח אלי , כי מי מנכי להגיד שולחי דבר , ובבית תבונתי אין כל , מאין לי פרחי מדע , פרי התכונה , להגיד על שלחי פלוני למלומי חסר הגבים שלחה ? ויהי בקראי בו , ומלאתי שמי בקרבו , תמרתי אל לבי , אולי למחיה שלחו אלוקים , להחיות עשתונותי חסר עממוס פלני הדחגום , מקרי חלד והמונו . כי תוכיר ימים מקדם , היתי נער בן שש עשרה , שוטטתי מעט בשדי התבונות קריתי מור ובשמי החכמות , לקקתי דבש וחלב לשון , כתבתי לו מכתב קטן , קראתיו רסיסי לילה , והנה הוא נתמקחתי , עלי התמת והתמונה , ועל דבר כי נעיר תנכי לימים , ומי תני לעמוד בקהל חכמי לבב , לתמור קבלו דעתי כסיתי פניו הלוט הלוט , והנה זה לי שנים משרש , נפוגו סרעפותי מאוד , עלי הרי הפרנסה , ועלי נקעי המסיבות לעבוד את האדמה , במעט שכחתי

---

*) נתה לידינו האגרת הזאת וכתינו בה דברים טובים וכוחים למוללי דעת . ואם שכחתם אין אנו מסכימים לכל דברי המחבר , ויש בהם דברים לפקפק בהם בלי ספק בהיגיון , ובעזוב להקורא המשכיל . ליבת ולחן בהם ולנחם בכור שכלו .

שכחתי לת שהכתב נכתב / ועתה נתת לתה / נן הנעלם /
ותשחר כני נשלחך תשר היה בקלי נגולי / תמרתי לך עת
לחשות / יעבור עלי מה / תני תדבר תת תשר עם לבבי ולת
תנוח / ותם שניתי לתה תודיעני .

האמת / ותם היה בשורשה ויסודה לתת / היה סובבת
עלי שלש תופנים רמזתים בתיבת אמת / אנוכי /
מוכלל / תעלומה . תמת תנוכי / תו לתת תוכי / הוה כל
מה שתנתנו רואים / תו כל מה שתנתנו מולתים ע"י חושינו /
ד"מ תים עומד על שפת המים / לעת נוח השמש / והנה ירתה
שהשמש שקע במים / תם יתמר זה תים לרעהו / הנה השמש תיננו /
כי נכבה נרו במים / הוה לתת חוכי / כי הלת בעינינו רתינו
כי כן הוה / והחום תיננו הולך הלתה מתונו כתשר נשתר עוד /
לבל הכלל / תשר בחופני העשתונות ונלבלי הסרעפים יעוף
מוחן תל זמן / נרחותו למחר השמש יתל על הארץ / נגד
המקום תשר שקע לתמול / יסכיל ויתמר / הלוה זה כבר יסוד
מונח / שהארץ עגולה / וכי השמים והחויר המה תחתינו /
כתשר המה עלי רתשינו / הנה כתשר השמש יתל ממזרח /
ויתיר לנו עד נוחו למערב / כן בלילה זורח הוה שם /
להתנשים הדרים תחתינו / עד למחר בנוחו תל המקום תשר
יתל ממנו / וסובב סובב הולך / הנה זה לתת מוכלל /
(ר"ל ע"י תנועות הארץ כתשר תשתר / כי הליכות השמש
הוה רק לתת חוכי) . והנה ידעתי גם ידעתי / שתיד תשתני /
תם התת מוכלי לתת / התת החוכי שקר / כי הנה השמש
עומדת בעולם / וחיננו כנה נרו / לת כן / כל לתת בגדרו הוה
לתת / כי תף שתחבל הוה כן כתשר הוליד תכל / הלוה
עינינו רואות שהשמש חיננו ותחשך הארץ / והוה לתת נמור
שתנתנו רואים כן / וגם תכל יודה לזה .

והנה התת תעלומה / הוה התת הגמור בלי קץ וגבול /
תשר הוה לתדון תכל לבדו / ונוכל לקרותו ג"כ
בשם תוסיף כי הוה ידיעת הדבר כתשר הוה ניתותו ועלמו /
נעלם מחושינו ומכלנו / כי כמו שחושינו לת יסיגו יותר
מגדרם כמן כן תכל ותו יעמוד / כי הדברים כתשר המה

בתת

בשמת הגמור , לא יוכל איש לדעת , ולמה הבורח אשר
ברחם מהן , כי על דבר שכבר נברח מהן , ואנחנו לא
נוכל להשיג הוין , איך נוכל להשיג מה שנברח ממנו ? ולרבעה
המה מושגי שכלנו , בחמלעית חושינו , והם הזמן (צייט)
והמקום (רוים) והתנועה (בוועגונג) והתערובות (קאמפּ
אָזיטיאָן) או החומר (מאטעריע) והנה הזמן והמקום עמוקים המה
למאוד , גם התנועה , הרחק המה מאוד מאדם , וכי ישאל
ילדי לבנך לאמר מה החומר ? מה תשיבהו ? גם ממנו לא
תדע דבר , רק התערובות , כי כל הדברים נוכל להפריד ,
עד שיהיו להן בחינת החומים , ד"מ אם תקח עץ , ותשרפהו
באש , יצא לך ממנו אפר , קח האפר ותתנהו במים , יתערב
במים ויהיו כמוהו , הן המים על האש בצלחת עד כי ישרוף
הכל , והנה אם תאמר היכן הוא העץ , תשיב לנו , וכן
הכל , ע"כ תמור נא לי מה החומר ?

היוצא מזה , לנחנו לא נדע הדברים בעצם המה , כי
הדברים יגיעים , רק מה שיאמרו לנו חושינו ,
הוא לחם לפיהן , ואשר יאמר שכלנו , הוא לחם מושכל ,
ואעידה לך עדים נאמנים שהוא כן , הנה ירח הלזה אשר
באורו נתפלה נהלך , יאיר לנו בלילות לילה כשהם בעת לבריס ,
מי זה הוים , אשר יכחיש רעהו בקרוב גר , לאמור שקר
אתה דובר , ומה לנו עוד יותר , הקורה אמרה ויברח
מלוקים וכו' את האור הקטון לממשלת הלילה , ולא רחיתי אחד
מחכמי הומינו יכחים , שהלבנה הינו אור לפי המושכל , רק
שמקבלת אורה מהשמש בסוד אור חוזר כידוע למעינים בחכמת
האסטיק , שכאשר יפלח השמש קרנין בחויר , הנה כאשר
יפגעו בגוף חלוק , יוורו אחור ועל עינינו יפעלו , אשר
המה כלים הכינם בורחנו לקבל אלו קרני האור , ומזה יולדו
כל הלבעים כמבואר בחכמה הלזו ; גם ע"י ליקוי החמה
אנחנו רואים בלי ספק שהלבנה גוף חשוך , שזה דבר
ידוע מאוד שליקוי חמה נולד כאשר יעמוד הלבנה בין השמש
ובין הארץ , ואז יכסה בגופה גוף השמש , וכאשר נוכל
לרחותו בעינינו ע"י כלי ההבעה , וע"כ אם יהי' הלבנה אור ,

איך אור יכול להמשיך אור ? ת"כ הוא חשוך והמאיר קרוי מאור הקטן ? אבל זה הוא הדבר דאמרי שהחומר החושי בגדרו הוא לחמת גמור , ומה לנו אם היא מקבלת אורה מהשמש , או יש לה אור בפ"ע , הלוא הוא מחיר לנו , ודברה תורה כלשון בני אדם , והוא החומר החושי , למען יבינו כל האנשים , והמשכילים יבינו עוד יותר , שהלבנה לא לבד היא אור לנו , אבל היא בפ"ע קבל ומלואה , אור לחושינו , ואבל לשכלנו , ואין שני החמיניות מכחישות זו את זו כאשר תבאר לך עוד , (מה רבו מעשיך ה' , מי כמוך יעשה מאין הכל , דבר והפוכו , חושך ואור , תדבק לשוני לחיכי , אם לא על מרומי שדה תקרא אין כמוך ה' ואין כמעשיך) .

והבה לפי החמת הנעלם זאת לא זאת , כי מה אנחנו רואים , אל קיקיון , עלה נרף , כאשר תראך עוד , לו לבדו נתכנו עלילות , חושינו ושכלנו המה מהבל יחד , כי גם לשכלנו אין מבוא בנגזי הידיעות וחושיות הדבריס , רק ע"י חמשה שערים , והמה החושים , ואף כי ירחיק מעט יותר , יעל הרי הבין , ובגזותו יעוף עד לשמים , דלקי שמים מי פתח ? לאמור , בוא ראה מה פעל אל , איך ירה אבן פנקה , כי כאשר אינך קובל לראות מה שהוא הרחק הלזה מעיניך , ולא תשמע מה שהוא רחוק מאזניך , כן לא תדע את מעשה אלוקים אשר המה למעלה משכלך בלי תכלית וגבול , והוא החמת הנעלם , אשר עין לא ראתה בלתי ה' לבדו .

והנה לא תכחוש לך כי יותר מחמת הנעלם , בעבור שאינו נוגע לעיניך , אבל דע שהוא דבר גדול מאוד , ואף שלא נשית מהותו , נדע זאת , כי כל מה שאנו רואים , הוא רק כן לפנינו , ושם חלקתי העולם לשני עולמות , עולם המחזה , ועולם התלילות , עולם התלילות הוא כפי ראותינו בחושינו ושכלנו . שם גם עיניך , הנם השמימה , שוי תוכל תכלת הלזו ביתידי זהב מחושק , לאמור היש כן במליות התלילות ? מי אשר הניח רק מעט בחכמת הרואים , ידע מאין יגוח זה המראה , בנפול שחור בלבן , באשר עד

פה מראה עינינו ולו יעמוד ; עוד זאת עשה , קח לך כלי ההנעה , קטן גדול תראה , וגדול קטון , כפי שטיחות הזכוכית , הודיעני נא מה תקרע גדול או קטן ? וכהנה רבים מאוד לא יוכל לפורטם פה , לכן קראתיו , עולם המחזה , כי תנחנו רואים כפי חסר ראה חכמת אלוקינו טוב לנו , אבל התגלות , כאשר הוא בחכמת , אנחנו לא נדע , רק מה שאתן לנו השל בתורתו והיא מסודיה .

ואבוא היום אל העיון אשר יגעתי ממנו , להציב על שלחך . הנה תנועת הארץ , ועמידת השמש , הוא אמת מוסכל , ולכן יוכל להתמיהנו כי כן בחכמת כידוע למעיינים בחכונה ; והנה תנועת השמש , ועמידת הארץ , הוא אמת חושי , כי כל איש ירגיש בעיניו השמש , והארץ לעולם עומדת , ולכן בחמור יהושע ביום הגדול , שמש בגבעון דום , אמר כן לנגד כל העם , והם היגים מביניים רק אמת חושי , ומה לי שם אמר , ארץ עמדי ואל תתגלגלי עלי קושבך למען יראה השמש עלי לפקנו או אמר השמש יסוס , הלוא לנגד עיניו , השמש יסוס , כל זמן שהארץ עומדת מלהתגלגל , ומי הוא זה אשר יתעקש ויאמר שמוה מוכח שאינו לא מוכל להתמין תנועת הארץ , הלוא כבר הראיתי לך , שהמורה נתנה מיד לבני כל , מדברת בחמת החושי , בקראה להנהה מאור , והנה כיוצא בזה בתורה ובנביאי חו"ל .

ולמען אשר הדבר , ולהראות כי לא דבר רק הוא , הוצרכתי לדבר עוד לך הפעם , והוא , שאל תקשיבני שהוא נגד יסוד מאמר הסתירה (דען זאטץ דעם וירדשפרוכם) כידוע בחכמת מה שאחר הטבע , כי הולי תאמר , שם הדבר אמת שהשמש עומד , אינו אמת שהוא מהלך , וכן בתנועת הארץ , ואיך מוכל לקרוא שניהם בשם אמת ? הנה תראה שגם זה אינו , הנה זה המאמר , מאמר הסתירה , הוא אמת מוסכל לפי חושינו , ד"מ , באמרנו , הדבר הזה הוא שחור ולכן , הנה זה שקר מבואר , כי שם הוא שחור , אינגו יוכל להיות נ"כ לבן , וכן להפך , והנה השחור

בשחור והלבן לינינו בעולם התלילות / רק בעולם ממחזה /
כידוע בחכמת האפטיק / והנה לפי דעות עינינו החלב לבן /
וע"כ לינינו שחור / וזה לפי לטיבות עינינו / ולו לעם ה'
עינינו על חופן מהופך / היה החלב שחור • הנה נאמר שים
עוד עולם / וים שמה חנשים / אבל עיניהם על חופן מהופך
מלוטשים / המה ירחו החלב שחור / עתה / לא יאמר היש
בעולמינו שהחלב לבן / וזה בעולמו החלב שחור / אמור / יש
כאן שחירה ? תאמר לא • המדם ירחה לעינים / וכל אחד לפי
מרחה עיניו ירחה • הנה כן הוא בדבריכו אלה / החום רואה
השמש מהלך / והשבל החרץ / ולכן זה הוא אמת / כל אחד
כנגדו • ואל תקשה על החכץ / ואל יהיה דבר זה זר בעיניך /
כי זה מאמר השחירה / הוא ג"כ רק בעולם המחזה / אבל
בתלילות אין לו מקום כלל / כי לא יאמר לך אדם / התן
הוא ים / והים הוא / היש שחירה גדולה מזו ? והתלוקים
עשה הכל מתוך ? ואל תאמר שגם זה נריך מופת / אל
תאמר כן / התן הוא בתלילות / והתלילות לא נכיר / אלא
אשר לא נכיר לא נוכל להביא עליו מופת •

ראה ידידי דברי המעטים / בחנם בנור שכלך / ואל יהיו
קטן בעיניך כי הם בעיני מפתח גדול / ונתיב מסוקל
לכל החכמות לידע עד היכן הדברים מגיעים • ולא תוכל
להכות לך עתה יותר / כי ידוע לכל בתי שער עירי / שכל
היום היה למלאכה / והיה לנגף ערב / והנה עשתונותי
נרפים המה נרפים נפוגים הנה ועוה / והיה כי ירחיב ה' את
זמני / אדפים את מכתבי הקטן / אולי אמלא תן בעיני חכמי
לבב / ותכי ואת נחמתי • מי יתן מציון ישועות ישראל /
ביום ההוא תעמוד החמת על תלה / והחוט המשולש יחד /
תוסיפו יסכיל / ושבלנו ירחה תלוקינו / ונאמר הנה
תלוקינו / זה עתירת תים המוני / מוכה בסנוור הומן /
ידידך נלי תדע מי תקה

משה מאדיל צעל מאלטונא •

למחרת

ב

אגרות משלם האשתמועי •

אגרת ד

סיון תקכ"ט • ליוואדנא •

נפש חלמים !

למחרת חג השבועות עזבתי לת בית ריעי אהובי בלדאיסטלי והלכתי עמו ועם שנים מחבריו ביקו על המרכבתי עד גרלטונק / ומשם נס לבית הולכת ליוואדנא / ובהי שנה ימים על הים / לין שנן ולין פגע רע / ונס שתי שעות ונגוהם לעיר סגדולה המודרס הזאת / וכעת לובי יוסב בבית מודעתינו בגביר גדעון בוזאגלי ס"ן אשר בכין לפני דירה בביקו / וקורא לובי שמח ועוד לבב לת לגרות לבותי לגרותיך אשר קדמוני זה שמונה ימים • על דבר ליוואדנא ויושביה לא אוכל ספר לך היום מאומה כי לא נשקפתי עדן בעד החלון / אבל בכל זאת לא אדף ידי מלכתוב לך עוד חדשות ממדריט / ואם עיף ויגע לובי מאד מאד מטורח המסע •

ספרתי לך בלגרתי הרחבונה שהיו שני ריעים עם בלדאיסטלי על הספינה אשר הלכנו בה מסמירנא לבל נעלם ממך עד הנה מי היו האנשים האלה • גם לובי לא ידעתי מהם דבר / כי אם לת שמותם / לחדי אשר התפרדו מעלינו בנותנו למדריט / ולא רציתים עד יום חג השבועות בהיותי במערה להתפלל • שם בחצר פישאן והוא גביר מבואר סוחר מנכבדי ארץ וסם השני דוד ש-רעמעלי כופרו ושלים על ביקו •

פישאן הלזה הוא מילידי שר גדול ליהודים מבוסני עיר הוולע קחת ממשלת המלך סיינריך אשר מלך עד שנת 1379 למספרם / והוא היה סוכן המלך ופקיד על המס • ויהי לחר עשותו חיל ובכוד בארץ / רם לבבו ויבגשע על לחיו /

ויפרד

ויפרד מעל היהודים ויתחברו עליו שרי המלך , והלכו בניו ובנותיו ועבו משתה בית איש יומו ויקראו מאפרתי הארץ לאכול ולשתות עמהם , ואיש יהודי לא קראתו , ויקנאו בו אחיו , וישטמוהו ויוציאו עליו את דבתו רעה אל המלך . אך לנודע חכמתו וחנו אשר מצא בעיני המלך לא יכלו לו , וישמרו את הדבר , עד אחרי מות המלך ויקם בנו יאהאן תחתיו , וישימו עליו עלילות דברים ויבקשו מאת המלך למסרהו בידם לשפוט אותו משפט חרון *) . והמלך להיותו עוד לצעיר לימים , שמע אל דבריהם וימסור את הפקיד אל ידי שונאיו . הדבר יצא מפי המלך וימיתו את פיסתן , ואת שמו אל עולם .

ויהי כשמוע שרי המלך ויועציו את הנבלה הזאת אשר עשו היהודים על פי המלך , וידברו על לבו לאמור : מה עשית כי הרגת איש נקי ? ואיך העזת חזן לקול רוגזים אשר ברוח לבבם תרבו לנפש צדיק ? — ויכאס המלך על הרעה ויצוה לאמור : כה יתן ה' וכה יוסיף אם לא אנקום את נקמת האיש הזה , ויורים את כל היהודים אשר בשושלת , ואת נשיהם החריש .

קראתי את הספור הזה תוך ספר הקורות אשר היה בידי שם , ואשר העתקתי קצור ממנו , והוא כתוב בלשונו *) בעליה אחת . והצע נא , אחי ! את אשר כתב הכותב בסוף הספור הזה : „ כמו תאנה ורמון אשר לא תלינהם בהרי הגלע , לשוא ישקוד שומר , לריק יעמול נוצר , כי לא תעשינה פרי , ואם נרע עמל אנוש תגמולנה ותהי גבורה , איש תחדל תעוצתה ומחקה תהי לחץ ? כן לא יצליח עושר וכבוד בחיק נכרים נארץ לא להם , אשר יהיו כעבדים בעין עם הארץ ונחותם אין חלק ונחלה למו . מי חכם ומשכל ברוחו

---

*) אחת הדבר שהיו ליהודים בארץ הזאת דין ישראל בדיני נפשות וגזרו גם מעצי הים הזה בספרי הקורות לאחלבות שפתיעון . דברי המאספים .

**) לשון עלגי .

ברומו , להסתיר את גדולתו מעין קמיו , ולהתרחות עניו ונכנע לעין מקנאיו , בנח גד להספיק עליו ברכה וטובה ? — בהפוך הוא , יגר לב האדם יחפון התרחות רם וגדול מעל כל תנאי גילו , וכל עוד יכניעהו זרים , כן יתרומם ויגביה את לבו לפני ברין . על כסא תנאי ישראל בכל מקומות מושבותיכם , על לבם , דדוף אחרי עושר וכבוד , עד ירגה התלהים את מעשיכם ונחל תקבם מארותיכם , כי כפפכם יהי לשכים בעין שונאכם , והנכם לענינים . ואת שלם עמכם לב עם התרן ורחמים יחום עליכם לבלתי שדד רבנכם ; דעו כי מקרבכם יצא שמיר וזית , ואכל את כבודכם , וחילכם יהי לשמה . עשו ואת חיפת והגליהו , הספיעו מכבודכם על אחיכם , והפילו קורה ודעת בין עמכם , עד ידעו כעם ככהן כעבד כאר , כי שקה ההון והכל העושר , לך דעת ובינה יתהללו , וטהור לבב לעד יקום . או כספין אור יומם ענני חשך , קפילו כל משטין ומרע מקרב מחנכם ותהיו ברכה ! " ע"כ דברי הכותב , נחמנים דבריו ומתוקים מנפת .

לא תוכל הסיד דבר על שלומתך היום , כי אם לוחיל עד יסבתי פה אחד ימים , ואז תודיעך את אשר עם לבבי ; כי כבר שלחתי את האדון בוחנלי אם החכם המקובל די מורינא עודנו חי , ומחר אלך לרחות פניו , ואם אלמוד ממנו דבר הוטי להעלות על שלחנך לא אסתיר ממך .

באדאיאטצי הלך לו במלון אשר דרכו לסור שם בעברו דרך פה , ובקש ממני לבלתי הזכיר את שמו בין היהודים , כי ירח מהם תולי יודע הדבר ויהי לו לפוקה , ואם יבא אלי בבית בוזאגלי וקראתי לו בשם אחר .

היהודים אשר בליווארנה דרים יחד בהשקט ובטח בנתים נכבדים בין שרי הרן , ובתיהם בנוים נויה יורב אנשים סוחרים ונכבדים . רובם מנולחי זקן ומתולחי השער אין הבדל במלבושם למלבושי עם הארן . ואם מדברים לשון העם אם ומלוחים , כאחד מליליהם .

שמוך לחדר משכבי רחיתי חדר גדול מלא ספרים ונקבו יושב חון הכנסת כל היום ללמוד וללמד לכל שוקד על דלתו / ומשחיל ספרים לתוך החפץ בם • נמלחתי ביל ברחוקי ואת וכבר ידעתי לי היה שעות ביום לבנת שמה ולבקר מעל ספרי החכמה את אשר תמלא לעוב לי • הוחל נא לקחת את דברי אלה על תנוסף ידי שנית לכתוב / ואז תשיבך מליס על כל אשר כספת לדעת • אחיך תוהבך בנפשי

משלם •

אגרת ה

ביון תקכ"ט • ליווארנא •

נפש אלהים אל רחמים !

ביתרון האור מן החשך / כן יקרון עם הארץ הוזת מן עם שפתיעין אשר נרתי בו • תנשי שפתיעין המה נאים ורמי לבב / ועליהם לשלוח יד במלאכה ועבודה / עד שבחרו לנקם פרוסה על דלת חולתם / טרם יעמדו להשקיע רעבונם מיניע כסם ; לא כן אנשי ליטאליעין / עניוים המה ומקרבים את האדם אים אים לפי כבודו / והמה מרוצים בכל מלאכה ומשחור / תוהבים את המדע / ועוסקים בחכמת השיר והנגון / הליור והבנין / ונותנים יקר וגדולה לחכמה ולאנשיה על כל • ואם דמם דת עם שפתיעין / בכל זאת לא נשחתו על ידה המדות / לא ישנאו מתנגדי דתם / ולא יגרשו עם אחר מהשתפף בנחלתם / ולא יענו את הגר הגר בקוכם • והנה בעיר הגדולה הזאת אשר מספר יושביה כחמשים אלף / יהי כמעט אחי המספר הזה יהודים • רובם עוהבים מנגע סחרים / ומהם תשבים ופולנייים / וים להם כנסיות מפוארות / יושבים שלוים ושקטים ותוחזים בכל מלאכה ומשחור בחוות נפשם • ישמח לבי בקרבי אף יגל כבודי ברחתי את אחי יושבים לבטח בקרב שוביהם בתין שתן ופגע רע •

בבר אמרתי לך בתחל מאמרתי אשר כתבתי לך במדרש
לגל תסחומס בשמעך מנמום תנשי תירחפל להיות
בחברת הנשים לתכול ולשתות עמהם / תגל במדינה הזאת
נשתוממתי גם תנכי על המרתה / תין חברה ותין משתה ותין
שמחה מבלי שיתערבו יחד האנשים והנשים בחורים ובתולות /
ומכבדים זותן קמים לפניהן ועומדים לשרת זותם / תחת
תשר תהיינה בתרטוקינו הנשים כשכחות על האנשים . ברחצית
רזותי זאת אמרתי : לך משחת הדרך הזה / ולא יבער מהרבות
זמה בעם . אמנם נחמתי על הרעה תשר דברתי / אחרי
היותו פעמים ושלום בחברותיהם . ונהפוך הוא / כי הוא דרך
להישיר את הנמום ועל ידו יקנו המדות בלב הנערים .
ואמרתי / תכן מילידי החכמה המנשב הזה . ידעת / אחי !
גם ידעת / כי מדת הבושה היא תבן פנה לכל המדות העובות
תשר יבחר בה האדם / כי כל עוד שלא למחו בנפשו שתילי
החכמה והמוסר לדעת בין טוב לרע / לא יגדור בעדו דבר
לשמרהו מעשות דבר בלתי הגון / כי אם הבושה . וע"ז
אמרו חז"ל בושת פנים לגן עדן / על שם סופו / כי ע"י
המדה הזאת יכשיר מדותיו וילדך במעלליו . והנה במדה
הנשגבה הזאת שם הבורא יתעלה המשרה על שכם הנשים .
להיות הבושה שולטת בנפשותיהן ונוגדת על כל הרגשותיהן /
למען תשמור תרחוקיהן להילון מידי ודיס ומדיחים / לבלתי
תחטאינה . והנה כל עוד שינהגו כבוד בחשה יבגבו בנפשה
את שרשי מדת הבושה / ותירת מאד מאד מהשפיל את כבודה
בעיני האנשים בחתה לוזה לקול ענגים / ובהקשיב על דברי
חשק . ולכן טוב לגבר בי יהיה בנעוריו בחברת נשים למועות
כלה / תשר תהיינה לגדר מבשר ועוז לפיו ולשונו להשמר
מבלתי דבר דבר בלה / לף כי לעשות דבר זמה תשר יחשב
לחרפה ושמלה בחוזת מרעין . ירגיל את עלמו להשכיל על
כל מוצא שפתיו / ויסמר מלבת לחרי זולגים / מדתגה מדבר
בן יודע הדבר ויהי לבוז . ובכח ההרגל הזה יתאמלו בנפשו
המדות העובות הלמיעות והענוה והנמוסיות העובות המגביהות
את האדם ומרימות את כבודו וימלאו חן ושכל טוב בעיני כל
רואין . וכלל זה תשר למדתי אומר לך / האדם הוא קרוץ

מחומר

מחומר, ויכר מחשבות לבו בחומריים ובשמיים מבשריו, ולכן יהיה יסוד בחינת הלדם — האדם; ועל זה אמר שלמה ברזל בברזל יחד, ואיש יחד פני רעהו. קלן בעיני נימוסי ומדות אים אשר היה כל ימיו יושב אהלי, ובחברת בני אדם לא בא, ואם הוא בעל שכל זך, ורעיון טוב, ידמה לי כבדולח עלה היוש ממקור מחצבתו, שביבו לא יהל אור עד יבוא בו יד לוטש וממרט. כן הוא אחי, חקרוהו ובחנוהו חכמי דור ודור, והחכמים האחרונים הוסיפו עלין לאמור: ואשת חן החזר פני עלם.

בגנזי הספרים אשר בבית אים בריקי האדון השלם בוחנלי מלאתי ספרים רבים יקרי הערך לא שופתה עיני עד היום הזה, ואם אנכי בספר קטן אשר קראתי תמול נקרא אלה בני הנעורים מהחכם הרופא אפרים לוצאטו והוא קטן סיריס בלשון לא מאד. אמור לנקם אחריו ואקנהו לשלחו לידך אחי, כי אתענג בו, ואמלא מעדנים לנפשך.

למחר אשב עם שני בני בוחנלי לעיר פלארענץ בירת המושל המפוארה, ואולי אשב שם ימים אחדים, כי רבו בה הדברים היקרים אשר יהיו למחמד עין רואה. ואם אמלא שם דבר אשר אדע כי ייטב בעיניך, לא אעלימהו ממך אים אשר נפשו קשורה בנפש אחיך

משלם.

מכתם

על עצל זולל וסובא.

בְּאָכְלְךָ הֵן אַתָּה אִישׁ מָהִיר.
וּבְלֶכְתְּךָ יִרְתַּעֲצְלוּן רַגְלֶיךָ.
אִיעָצְךָ נָא, גֶּבֶר יָהִיר:
אָכוֹל בְּרַגְלֶיךָ וְלָכָה בְּפִיךָ.

בקורת ספרים חדשים

ספר בית מדות אין לגמור להלל ולהודות וכו' חברו
הדב ר' החריף המפורסם החכם השלם מוה"ריל
מרגליות אב"ד דק"ק בוזנאב אשר חבורו כבר קיימו
וקבלו וכו' וכו' . נדפס פה ק"ק פראג בשנת כסף
משנה קחו בידכם וקחו חחבור הזה הטוב כי הוא
מתוק מדבש ונופת צופים לפ"ק ודו"ק .

הספר הזה נדפס , כאשר נראה מתוך פסכמת הרבנים
וגם מסוף הספר , בשנת תקמ"ו או בשנה שלאחריה
(ואנחנו לא נדע מדוע העלים המחבר או המדפיס על פני
הספר את שנת הדפוס ויסתירהו בחדה ? האם לנסותנו
בחדות הוא בה ? ולמען עורר לבב הקורא עליה כתב אחר
החדה מלא ודוק . מי יתום לדברי רוח כאלה , ומי יזמ
לבו לדייק בפס .) ואולם אנחנו לא רחינו ולא שמענו דבר
מנהו מיום אתו לאור עד העת הזאת אשר הובא לידינו על
ידי הזמן ומקרה , ויהי בעינינו כחדש מקרוב בא , על כן
שמנו עתה עין הבקורת עליו ועל תולדותיו כפי יד ה' הטובה
עלינו , ונגינה פה לעין הקורא גם את הטוב גם את הרע
אשר מצאנו בתוכו אחר שקלנו אותו בפלס ומאזני צדק .

עצם הספר הזה נחלק לב' חלקים , החלק האחד דברי
מוסר ותוכחות על הנהגות בני האדם בכל מקומם
מלבם ומעמדם . והשני יזה דברים מבוארות הנפש ופעולותיה
ובאור יזה שמות בתנ"ך אשר הונחו על המדות ההלה , וגם
יזה פסוקים ובאורים דרך דרש על מקומות אחדים במקרא ,
כאשר כתב המחבר בעצמו בתי הקדמות זו אחר זו על בתי
העינים ההלה . בהקדמה הראשונה התריך המחבר לספר
גודל ומעלת המליצה הכתובה בלשון לחה ונקיה וילחוש נגד כל

הקמים עליה תמר ימחרו מה תוסיף זאת ? ומה תוסיף לנו מלילה למה ? ועל פי הדברים האלה נא המחבר כתבנל את עצמו על תמר כתב ספרו הזה בלשון ובמלילה למה ולא הלך בעקבות מחברים לחריס וכו' יעיין הכותב בהקדמה ויתלה סם הכל בחריכות מחוך . ואמנם סם הדברים האלה נכונים מלד עלמן , מכל מקום חינם נכונים מלד מקומן , כי המבקר קרת סנה ובלם את הספר הזה מרחשיתו עד תכליתו , ולא מלא דו כי אם מעט מזעיר מלילה הנוגה ורחויה , והשארי סם מלילות מעורבבות ובלולות במלות זרות דמשתמשין לתרי חנפין , עד כי יבחל נפש הקורא המשכיל לקרוא לותם . ולבלתי הלאות את הקורא בדוגמות רבות נלייב סה דברים לחדים מדברי המחבר ומסם יקים על הסתר . נפתח דברו סה לתר : ,, יסריס הרגינו ויודעים התורה לקול יהודה מרגליות ויפה , לפני רוזני תרן מחוי קדה חמם מלות בחמרי לרופה , סה לכם זרע קודם מנלה עפה , תמר עליה לתרופה , לחולי נפש מבשר החופה , להקימו מעפר הסכלות , שפתה יורתם גברת , הומיה וסוערת , והב בסופה , (רלוני לומר לשון סופה וסערה) ולישר המדות וכו' ,, יתמר נא מי שים לו חיך לעשות טעם מלילה סם כזאת מלילה נעימה תקרת ? סייעד בעין כל משכיל לבחור תיבות זרות לא תוקר ולא הדר לכם , כתבר עשה המחבר הזה בכתבו והב בסופה , עד שהוקרך לבאר את עלמו ולתמור שכונתו ורלונו לישון סופה וסערה ? נם מה זאת מחוי קדה בחמרי לרופה ? הן מלתו לוי מחוי קדה לפני רבינו הקדוש , תבל ברבלין ולא בחמרותין ? (דף ל"ח ע"ב) כתב המחבר על החלוקים שנתפשטו בימינו בין הרבנים ויתעב תוקם בלשון זה : ,, רמי הלכתא להלכתא ומשיחה ע"ג חברתה ותחר כל ירוק ידרוש הקדמות דקות וסדופות ויקשור נימא בנימא ויתרוץ למסכת בשבע מחלפות רחשו העקוש ,, וכו' כוונתו לרמוז במלות ירוק על מה שנהוג בין המון עם לתמור על דבור בלתי נאות שהוא (גרין) , הלואת יקרת מלילה יפה ? ומה נדבר בלשון המחבר הזה נאמר על שיחתו ועל לשונו שהיא לא לבד ירוק כי אם ירקרק — (דף ל"ב) סייס המחבר מתמרו ויתמר : זו והחל הכבוד בתרגנו , זהרינו , להרינו ,

מחוריגו / לוריגו / יוליגו / יוכר הכל הסס נפשינו בחייס יסיס חוקנו מן המיחלים לעבודתו וכו' ויכמר וירחס ויחס פחס ופתילת עמו ישראל שתהא שלהבת דביקותם עולה למעלה למעלה ולתלה " — מליצה כוחת היא נריכה התנצלות כלל על יפיה ועוכה — חפס הלח נודע שהדבר הזה מעות חבר לח יוכל לתקן הוח בין לחיינו לנפשי פולין / כי מחלה נוסנת היח בתוכם / והבר שפתיים הוה יהיה לך למוקר . ונעבור ולח נסיס פנינו לל גוף הספר .

בחלק המוסר חבר בספר הזה הרחה המחבר לת עלמו כחיס דובר מדריס חבר לח ישת פני חיס ולח יהבר פני גדול כחבר הרחה לנו כל זחת (מדף מ' עד מ"ב) בהוכחו לרבנים וליוסבים על כסח הורחה לת מומם . (ובוודחי לח על הכלל כולו יהח / כי עוד לח חלמן ישראל מרבנים הדבקים בה' והישרים בלבותם / כי חס על חיזה מסס יהח חבר נודעים בברור למחבר הזה / כחבר העיר הוח בעלמו לת זחת .) ותמהנו מחוד בקרחתו דברי הרב המוכיח הזה בחמרו (שם) " ועיקר החשמה חלויה בדחק החורים והסבנים ידם במעל רחשונה חבר לח יקימו דייניס הנוניס / לך הקס הקימו השומרים הבלי שוח הוריס ומוריס המורים עלת קדוש ישראל ויבטו סמוכים סמוך לע"פ שחינו נרחה וכו' החוכלים ושותין ומסורבלין כדוב ושוכלים כרים מלחן שה פוורה ישראל ומוליחים נקי מנכסיהן וסס בוכים למשפחותיהם / והוח כל ימיו בעוכה / לפניו חקון דחבה / לח פסיק חוכח מפומיה כולא יומח ובלילה שירה עמו / ומחחר שגס הוח נוהג כמנהג הסבנים וחורי חרץ בחכילה ושתיה וסיכה נחה ומלבושים נחים וכו' ומסס מרחים עלמס בנגלה כחסידי עליון וכו' / בפתיל תכלת כחון בן פלת וידי חדס פסוטות מחתת כנפיהס לקבל נדריס ונדבות וכו' תיכף לנעילת ידיס ברכה יברכוהו בכל פחר ותהלה וכו' " ועוד דבריס רבים כהנה וכהנה . ונפסיקו עליהו משחפך בשמעתו השמועה לת עוכה הוחת מליוה רבנים היוסבים על כסחות למסבת במדינת פולין . ומי יתן ויכנסו דברי המוכיח הזה בחוניהס וישובו חל ה' ולח יוסיפו לעשות עוד כדבר הרע

הזה ! ומי יתן ויפקחו רבני תסכנו את עיניהם על הדבר הרע הזה הנהוג במדינת פולין ויתאמצו לחזק בדק הגולה ולהסיר המכשול הזה מתוך עמנו — . גם שכך המחבר הזה חמתו על חוכן התנאים הנקראים בשם בעלי שמות , המומרים שהם יכלו לעשות פעולות נגד הטבע ע"י לרופי שמות הקדושים . ועוד נמלאים בחלק הזה דברים טובים ונפוחים על ידה מדות כמו הגאוה והענוה והכילות והנדיבות , הקנאה ודומיהם . ואעפ"י שכבר נאמרו ונשנו הדברים האלה פעמים רבות בספרים טובים לתין מספר , מכל מקום כל המרבה לדבר מדברים האלה , וכוונתו בשם שמים לעורר על ידם לבות בני האדם לעזוב דרך הרשע וללכת בדרך היסר , הרי זה משובח מאוד , ומה' יהיה שכרו .

ואולם על תודות תיזה דברים לא יכול המעקר להתפלק מלדבר עם המחבר הזה משפטים , הנה המחבר הזה שלח כאן לשונו והתריך מאוד להוכיר את בני ישראל מלמוד הפילוסופיא והתגיון (דף י"ט , כ' , כ"ו) באמרו שם : ,,מטבע זה הלמוד למשוך את האדם ללמוד גם מתוך ספרים חיצונים וכו' ומי מלא ימלו למו יסתו בלמוד את דברי תריסט"ו ושמרין " וכו' , ובתב עוד : ,,ולהוכיר על זה הענין אמר המלך החכם כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה , ותין הנמלאים הפחותים עניי הדעת תמודים בכך שימלו מעלמם מה שתשבהו הנותן מתנה יקרה ונבד לעמו וכו' ולא נאמר מגיד דבריו לתריסטו , חוקיו ומשפטיו לפלטון , אלא מגיד דבריו ליעקב על תסר חשק בתורתיהם ויבחר בזרעם אחריהם להוליאם מחיק הכנסה הפלוסופית הטבלית וכו' ואם לוקח יעקב מבנות הארץ כאלו למה לנו קורת חיים " וכו' . ותין כאן מקומו להמליך בעד חכמת פילוסופיא ולהניח רשיות ומופתים על טובה ויפיה , וגם אך למוקר יהיה שם נרבה פה דברים נגד טענות החלושות של המחבר הזה ולסתור תומס , כי דבריו וטענותיו מבוטלים מלליהם בעין כל משכיל . אך את זאת נשאלה ממנו , אם כדבריו כן הוא שדברי תריסטוטלעס ודברי פלטון תבני נגף הוא לבני ישראל , מדוע הניב המחבר הזה

וזה נספרו דברי האנשים האלה ? הלא נכל דף ודף נספרו בניו פעם דברי הרשעתם , פעם דברי פלוני , ופעם דברי פלוני ושאר חכמי היונים ! מדוע נתן המחבר הזה מקום לאמור לו : רבי כתה אתה דורש ואינך כתה מקיים , או קצוב עצמך ואחר כך תקציב לאחרים ! הלא רוב דברי מוסר הנאמרים בספר הזה לקוחים ונעתקים המה מספרי חכמי היונים האלה ! מדוע לא קנץ וחסך המחבר הזה דברי מוסר מספרי חכמי ישראל כמו מנורת המאור , חובת הלבבות , רוקח חכמה , סל"ה ודומיהם , אם דברי היונים לא ירצו לו ? ולא זו בלבד שקנץ והעתיק דבריהם , כי אם הודיע לפעמים בספרו תולדותם ומקריהם למען יהיה לנו למופת (עיין דף מ"ח ע"ב) — עוד הקדים המחבר (דף כ"ו ע"ב) על למוד לשון ערבית באמרו : "ולהבדיל הנחוצים הקטנים מחורת ה' ללמדם לשון ערבית ומלאכת החשבון הם מוכיחים על מנהג לשותיהם , ומשנים ממנה גם דיקר שלת ופסחת והקורם חוגרת שק כי נאמעת עונתה" וכו' , גם פה שכח המחבר את עצמו ואת דברו הראשונים בנקבו זאת . כי למעלה (דף כ"ד ע"ב) כתב : "וגם האומרים שהחכמה סוחרת היא חולל לאמת ובשולה כי היא ירקת ה' היא חכמה וכו' ומאחר שפתאים הללה יותן יד להאומרים שהחכמה והמעלות לא יועילו בלתם לבל מזיקו וכו' כלו היקה החכמה מכחשת האומה ח"ו וכו' ולא על הכלל כלו יצאו להבזות בעליהן , כי חכמת התבונה והתשבורת אשר תחתיה תעמוד משלנו הם , והידיעה בהם חובה עלינו כי לין כבוד הדת ועזרת ה' אשר נואלנו בעיני העמים וכו' החפץ לה' שיהיו נחשבים בלבם לויבינו פלילים ואותנו יחשבו סכלים ואוילים" וכו' הרי שכח מלוד למוד התשבורת ומדוע פער עתה פיו על למוד מלאכת החשבון ? גם אם התשבורת עוד לאים ישראל ללמוד למען הרחות תפארתו בעיני עמים מה נשתנה למוד לשונות ? הלא ע"י כן יכול להרחות יותר את תפארתו בפניהם שונים כי ידבר עם אלה ואלה בלשון עמו , ולולי חשוב יחשוב המחבר הזה במחשבת תורני לחד בדורנו , כאשר שמע המנקר שתורני אחד מגוה לתלמידיו לאמר : השמרו לכם מללמוד לשון ערבית

כי

כי אין הלשון הזה כי אם דברי נאופים ועגמים ! !— (דף
נ"ב ע"ב) הוכיח בני דורו ויאמר : „ואפילו מי שאי אפשר
לו להתעודד בלמוד התורה מחמת דוחק הפרנסה ראוי שיקבע
לו פרנסה על ידי למוד התורה , כדי שעכ"פ בקורת פ'
יהגה וזה נאור הוי ממעט בעסק ואף זה המעט אם אפשר
לך עסוק בתורה אם אפשר לו להתפרנס ע"י מלמדות
דיינות ומגידות וכדומה וכו'" . הנה מה שכתב שיותר טוב
להתפרנס ע"י דיינות ומגידות משיתפרנס ע"י מעט עסק
מו"מ , לית נוכל להעריך דין ודברים נגדו , כי בודאי הדין עמו ,
מפני שהוא מבפנים ואנחנו מבחוץ , והמחבר הוא יודע זעד
שיותר טוב ויותר מועיל פרנסת דיין ומגיד מפרנסת איש אשר
לו מעט עסק מו"מ , אבל מה שכתב שגם יותר טוב לבחור
מלמדות , לית נוכל להודות לו , כי אם כניס דברין לית קלל
יעקב נוחת אף בניו שמעון ולוי בחמרו : אחלקם ביעקב ואפיצם
בישראל כמו שפרשו חז"ל . ובחמת כל משכיל ירחה מעצמו
כי לית כונו חז"ל מעולם על דברים כאלה , וחלילה לנו לחשוב
בדבריהם דברי רוח כאלה , ובהפוך הוא הלא הם אמרו בפירוש
פסוט בגילה בשוק ואל תעטרך לבריות , והדיונות ומגידות
ומלמדות , הם דברים אשר לית יכלו להיות בלתי בעטרכות
הבריות , כאשר יעידו על זאת הנסיון והחוש .

אפס לית פעם אחת ולית שתים התפיש המחבר הזה דברים
אשר לית כן על דעת חז"ל , כי אם פעמים רבות ,
ולית לבד בדברי חז"ל כי אם גם בדברי נביאינו , ולדוגמא נביא
דברים אחדים מבאוריו (דף כ"ה) „בשמעו שמו של רשע
מפורסם יקללנו שנאמר אם רשעים ירקב , ואסור לתת שלום
לאחד רשע אך במקום שאין יכול להשמט וים בו מפני דרכי שלום
יתן לו שלום ויכוין להסי"ת כמו שהתנהג דוד עם נבל שנאמר
ושאלתם לו בשמי לשלום ואמרתם כה לחי וכו'
פי' ותאמרו כן לחי העולמים תנו תמונו בתמירת השלום "—
(דף כ"ט) „וזה נאור מאמר הכתוב (ירמי' ג') דעי כי
רע ומר עזבך את ה' ולא פחדתי אליך , ר"ל כי למוד
שיעור העזיבה זמן מה לשכוח בתורה לעומת זה מופסל הירחה

מאלך ממה שקנית בבר , ויקי תינח ומר לשון חלוף וכו׳ והפרוש וחלוף עונך אתי תמורת זה תהיה גם ולא פחדתי אליך והבן" — הנה בזה המחבר מלת ומר , אבל שכח שגם רע נגד פניו ! ובאמת דברי ירמיהו הללו אנחנו קוראים על המחבר הזה לאמור : דע כי רע ומר עונך אתי פשע הואתי ולא פחדת לגלות פנים בתורה שלי כהלכה ! — ורעה גדולה מזאת כתב המחבר הזה , (דף כ״ט) וזה לשונו : „לרשע לו לנכרי לא יקחבר ולא יספר בשבח מעשיהם לו דבר מדבריהם שנאמר לא תחנם לא יהיה להם חן בעיניך" וכו׳ מה גדלה תמיהתנו בקראנו הדברים האלה יוצאים מפי איש ישראלי בדורותינו הללו ! כי אף אם נודה שחו״ל פרשו הפסוק לא תחנם בלשון זה , הלא נראה לכל משכיל מעצמו , שכוונתם היתה רק על העמים שהם בדורותם עובדי אלילים ופסילים , אשר הציקו לישראל במלוא וירדו בהם בפרך , לא כן בדורותינו , וחלילה לנו לחשוב מחשבת פגול מן העמים אשר בקרבם אנחנו יושבים עתה לבטח , ובשלומם שלום לנו . ובפרוך הוא חוכה עלינו לדרוש שלום ושונאם ולהתפלל אל ה׳ אלהינו בעדם , כאשר בחמת אנחנו נוהגים בבית תפילתנו , כי בני אל אחד אנחנו ! ובוודאי לו ראו הרבנים המסכימים על הספר הזה , את הדברים הללו , לא הרשו לאיש הזה לדפוס דברי ריב ומדון כאלה , כי בעוונינו כמה וכמה נפשות נהרגו מישראל בעבור זאת , ואיש אחד חטא ועל כל עדת ישראל היה הקצף ! וזה יהיה למופת לרבנים המסכימים , שיזהרו בדבריהם , ואל ימהרו לתת הסכמותם על כל ספר וספר שרם יבחנו היטב דברי המחבר , כי החטאה קלויה בראשי בני ישראל . ופעם אחת נדון המחבר הזה לכף זכות שנוודאי לא נבו הלך עמו בכתבו הדברים הללו וכך נייס המחבר חבר הספר הזה , כי לולי זאת , מדוע סתר המחבר הזה את עצמו כמה וכמה פעמים , כאשר נראה מקוד ספרו את אשר קדם בדף זה , ואחר בדף אחר , ואת אשר אחר פה , קדם במקום אחר . כי פה כתב : לא יספר בשבח מעשי נכרי או דבר מדבריהם , ומשם בכל דף ודף הביא דעת היונים ומעשיהם . פה אמר , אסור לשחוט בשלום אדם רשע , ובמקום אחר (דף ל״ח ע״ב) כתב וזה לשונו

לשונו : „ומצאתי עוד במקומות רבות שהיו"ט מתנהג בשאלה עם הבריות וגם' הסאפיאנצע (פרשה י"ח) כתב וז"ל כי לתה לומד חת כל המעשים ולזיך שונת דבר מכל חבר עשים / לו שנאתם מאו לא ירגשם ולזיך יקוש דבר לא תחבץ בו וכו' רצונו לומר לף חת הרשעים אין הש"י שונא בהחלט וכו' עכ"ל „ וא"כ לם אין הקב"ה שונא לומם / מדוע יענאו לומם בני אדם ? הלא נאמר בתורתנו בו תדבקון וידוע פסח חז"ל על המקרא הזה שהוא מורה ללכת בדרכי ה' ולעשות כמעשהו ! (דף כ"ו) כתב „אין עיקר להבת החל חלויה בחמירת בקשות רבות וגומות וסגופים" וכו' ובאותו הדף כתב למטה מזה : „וירלה תמיד להטיל חלשים על החומר ולהחליש גופו ותאוותו ולהתענות עכ"פ יום לחד בחדש כי הכפרה היא בדם הנפש וכו' ובשאינו יכול להתענות יאכל לחם ומים וכו' „ — ולם המחבר הזה בלב ולב ידבר / מי יאמין עוד לדבריו ותוכחתיו / על כן עוד הספר הזה שלח נברח משנברח .

גם בחלק השני מספר הזה (לשר יבלול כוחות הנפש ובאור נדר השמות לשר הוחו עליהן בתנ"ך) הרע המחבר מאוד לעשות / כי כל דבריו הנאמרים בחלק הזה (לבד לזה דברים לשר מלוקטים מדברי חכמי ישראל הקדמונים) כבר נאמרים ונשנים על ידי הרב העפורנם ר' נפתלי הירץ ווייל נר"ו / ונודעים לכל משכיל ע"י ספריו הנחמדים גן נעול / יין לבנון / חכמת שלמה ודומיהם / וגם מבוארים בדברי השמות ובאור הפסוקים לפיהם היטב מאוד / ולזיך התפאר המחבר הזה בדברים שאינו שלו וכתב על עצמו (דף נ) „לא הכל עשיתי יפה ? „ ? ולולי ספיו של המחבר ענה בו שרשה הספרים החלה (עיין דף ט"ו ודף י"ט כי גם העתיק דבר לחד מהרב ר' הירץ הנ"ל לבל לא כתב גם החומר רק סתם לה"ק) החרשנו כי חמרנו חולי כונת דעת המחבר לדעת הגדול ממנו / לבל עתה במה נגדיק לוקח חבר עשה לת עצמו כאלו לא ידע כלל ספרי הרב הנ"ל ? ונדולה מזאת לבד שהעתיק גם לת לשונו לות בלות . (דף נ) כתב המחבר : „כי גם

שכלי החלם לא ירחה חלינו בכל מקום על נקודת החמה לקום
שלא הרחיק מאוד ולא ירחה לוחס מחוץ לעגולה הסובבת את
הנקודה" — והן הן הדברים אשר דבר הרב ר' נפתלי הירץ
הנ"ל בספרו בן נעול (דף כ) וזה לשונו שם: "ולולם בעוד
שני בחשך השם ב"ה שחם שכלי החלום לא ירחה חלינו בכל מקום
על נקודת החמה לא הרחיק במאוד ולא ירחה לוחס מחוץ
לעגולה הסובבת את הנקודה" עכ"ל. (דף ח') "והם
כורעונים נעועים בעומק הארץ אשר פעם יגדלו וכו"
הדברים האלה בהוויתן ובכתבן מלוקטים מספר בן נעול
(חדר ד' חלון ג') וכן כתוב ובכתב, וכבר נודע מאמר
חו"ל אין סנגון אחד עולה לשני נגיחים, ואעו המחבר הזה
עדיף מנגיח? הנה לא נאריך בדוגמות רבות, מפני שכל
הקורא החפץ לדעת אם כנים דבריני, יקח לו שני הספרים
אשר זכרתי וירחה בהשקפה מעט שבכל דף ודף דברי המחבר
הזה מלוקטים מספרי הרב רנ"ה הנ"ל, פעם לוח בלוח ופעם
בשנוי מעט בהוספה או בגרעון כמליחה. ולולם לך הדברים
האחדים האלה נגיע עוד, כי בדברים האלה הכפיר המחבר
הזה מאד בחלו מלבו ילחו, ובאמת נמוגים המה תחת מספרי
הרב הנ"ל. (דף יו"ד ב') אחר שסחל המחבר מדוע לא בח
הלווי בקורה על המדות בפרטיות כאשר בחה על מעשה מלות
וכו' בקב וזה לשונו: "ואם היה השם ב"ה מרגה בחוכרות
רנות חוץ להשחחת המדינה והממון היו עוברים עליהם בכל
עת ובעונים עליהם, רחה הש"י כי כמשך כעוד יבאו עליהם"
וכו' — וזה לעמת הרב בספר בן נעול (חדר יו"ד חלון ו')
על השאלה הזאת: "דע שרחה השם ב"ה שחם ירבה לוחרות
רנות בחוכות הלבבות יעברו הממון עליהם בכל עת ואם היו
פוגרים כמשך כעד יבאו פשעיהם וכו'" הרי לפניך כי
העתיק המחבר דברי הרב רק שינה מעט ובתב תחת חובות
הלבבות, מלות חוץ להשחחת המדינה, אשר המה כתן
מחוסרי הבנה כלל. — (דף י"ח ע"ב) "אלל ירחה בשנחמר
את מורה על ירחת הרוממות בעבור גדולתו ורוממותו, אבל
בשסמך לו מ"ם מלפנים או מלאחריו כמו ירחו מה' כל הארץ
קחי על ירחת העונש וכמו שחמר אחר זה בעבור שהוא כונס

כגד מי היה ויכול לעמכם על הברזות וכו'". הנה טעם המחבר הזה בדבר שתפילו תנוקת של בית רבן יודעין לומר, שבקש לחזר ירחו מה' לומר שבתוב כונם כגד מי היה, ובאמת המקרא שלפניו הוא: כונם כגד מי ה' וכו' יראו מה', כל הארץ! ועתה שמע דברי הרב בן נעוך (חדר ו"ו חלון עי"ת) כל מקום שנסמך תיבת לתוכו ותוכך לל לשון ירחה כולם לשון ירחת כבוד ורוממות וכו', וכל לשון ירחה הסמוך לל מ"ם בין מלפניהם בין מלאחריהם כולם על ירחת פחד ועונש וכו' כמו ירחו מה' כל הארץ, כי קודם זה אמר כונם כגד מי היה וכו' ובידו יתברך להחזיר המים על כל הארץ כשתחלה לם יעברו בני אדם על תקיו ומלותיו להעניש — (דף לג ח') כתב המחבר מגדה שהבאה וזה לשונו "כי אין הדעת סובל לפרש שתלוה התורה בתיבת כמוך לאהוב תברו כנפשו ממש וכו', "כי מלי רבותא דוד מיסוגתן שמפליג שבחו כי אהבת נפש אהבו, הלא בודאי כל אחד קיים ואהבת לרעך כמוך וכו' לכן נראה בפי' תיבת כמוך שהתורה תתן טעם וסברת שיהוי לאהוב וכו' וזה דיוק תיבת כמוך כלומר הלא גם הוא כמוך מרגיש בנעשה ונגרע בגלס אלהיס, ואביב לפני המקום ב"ה כמו שאמר התנא אביב מרס שנגרע בגלס אלהיס" וכו', ואעידה לי עד נאמן ואעמיד ערב תמות בעדי (מה זאת?) על זה הפירוש שהלל הזקן הניח שכלל התורה היא מלי דעלך סני" וכו'. בכל הדברים העתיק המחבר הזה כל דברי הרב רנ"ם סנ"ל כאשר המה כתובים בם', יין לבנון (פרק ב', י"ח ופרק ד', ג') והבאור על החומש (ויקרא י"ט) ותמהני מאוד על הלים הזה איך יתפאר לאמור ואעידה לי עד נאמן וכו', הלא גם העד הזה מלוקט מספרים הנ"ל. ומדוע לא אמר הדברים בשם אומרם? — סוף דבר על ספר המחבר החריף המפורסם הזה, נאמר כאשר כבר אמר חכם אחד:

המוב בו לא ממנו הוא,
ואשר ממנו לא מוב הוא!

תולדות הזמן

מפאריז בת קול מבשר ישועה וגאולה לאחינו בני ישראל לאמור: הדת נתנה מלת שרי הועד הגדול (אסאמבלע נאציאנאל) לכל היהודים המוכנים בנודעת • • • לקרוא להם דרור, להיות כאחד מבני מרכס ולאחוז דת כטוב בעיניהם • ואיש יהודי מהיר במלאכתו ורואי ליקר בין זקני ארץ ושריו ירום כסאו • לאומת תגאולתינו ומורקנו לא תאחינה עוד לאבני נגף בדרך תושר המדיניי, אשר לא דרך בה רגל ישראל מיום הורד לעפר נאומם • אין עוצה בארץ הזאת אשר לא ינאל תואת היהודי כאחד מבשיה, ואת תורת האלה!

חמשים מבני ישראל מיושבי ארצות שמו על כופעתם פאר החירות (קאקארדע) ויבואו יחד אל הועד הגדול, להרות כי שלח לבבם עם לב העם, ואיך מלאת לבם לקיים עליהם את כל דברי הברית אשר כרתו ליושבי ארצם בימים ההלה • וישמחו לקראתם שרי הועד, ויושיבם בעדתם ביום הזה •

כהיום נשמע, כי קמו אלף יהודים חלוצי צבא נושאים מגן ונשק ויתחברו אל חיל עם צרפת לעמוד לימין נגד שונאיהם, ולסבול אתם בכל עבודת הצבא • ויהי להם לכבוד ולתפארת בעיני העמים!

מה יקר חסדך אל! עוד השארת ניר לזרע ישראל עבדיך • לא מאסתם ולא געלתם, כי אם שמתם עמך ונחלתך לאות ולמופת, למען ידעו כל עמי הארץ כי אתה ההלהים אין עוד בלתך • אם יחטא לך עם מן העמים, ויסונו אחור מהביא אל כבודך וגדולתך, כי לא השכילו, ותחדל חכמה, או לו וחוסך בעריפיהם, ועל עמך ישראל יערימון סוד לגרשו מלהסתפח בנחלתם, וידכאוהו על לא חמס בכפו;

לך בזרוח שמש החכמה על גוי וממלכה / ותפקחנה עיניהם לראות לדק ומשפט / ושוח ותפל יצליכו מנגד פניהם / לו יערילו אלהי עולם / ועמך ישראל לא יהיה עוד זרים בעיניהם / כי אם יחוסו עליהם כאחים / ומשפט אחד להם כמוהם • בינו ואת לאחינו בני ישראל בכל מקומות מושבותיכם / ודעו כי בזרוח החכמה תרוח כבודכם / וברכות הדעה תרבה עושרכם / לא תושבון ולא תנחלון עד כי מלאה הארץ דעה לדעת כבוד ה' כמים לים מכסים •

ויעץ ט' אדר

בשבת העבר בשמי לאחד הזה נשא קול יללה בעירנו / כי עלה מוק בתרמונינו / ויקח את מחמד לב יושבי הארץ כי נתלש מל עמו תדונינו הקיסר הנדיר והחסיד יאזעף השני / אחרי עמלו כל ימי חייו להריח קרן עמו / ולהשפיע לו שפעת ברכה עוכה ואשר לאפארת לו ולממלכתו עד אחרית הימים • רעים היו ימיו האחרונים / כי מרוב עמלו נשחתו לבדו עורף עמו תרנו וחילו הרב / נחלה ונפל למשכב ימים רבים / אבל בכל זאת / ובכל חלין ומכאובו לא רפתה ידו מלחוז בעבודת עמו ותרנו / עד הפרד רוחו מעל גויתו • ואת נחלת נפש לדיק מלהים / לא קיבל מפח יקוש / תשתק לאד / ולפיד לא תצת • ימושו הרים / מהדסיהם בקעות / לב לדיק לא ימוד ממקומו / יקומו עריצים / ויפרנו קמיט / לא יערוץ ולא יבהל לקול שאונם / גם חמת המות הטו הלוז / לא יפח קול פחדים באזנו / שחול לנגד עינו / וממרחקו לא יחרד / כי חסדו יהי למשענ לו / ורחמיו יתמכוהו • יבואו לד ואויב חלי ומדוה / אלה ירעישו ויסומו שעריו חומה / ואלה בניתה יחדרו לערות במהלכי גלמו / עד היסוד בם / עוד בו רוחו / ומריח ישרו ולדקתו יחליף כח / ישוב יתאמץ ויהי לחיים / עדי שב נויתו אל עפרו / ורוחו עולה מעל להיות כאלהים יודע טוב !

לא תליכם כל עוברי דרך / הדמות מכוונכם למכוחוני / אחם הורדתם אדלה / ואנשי ירדתי בלחים • בהעיפכם

דמעות תונה עלי עפרן / פלגי מים תרד עיני / נוחלי תבל מהול בדמעות תודה / על הטוב תשר גמלנו כל ימיו ·

הוא היה הרחמן במלכי ארץ תשר נורוע עוון הסיח מעל לדמתו גבול נתיס המהללים בגלוליהם / ויעע יוקוק להתנה והלדק ויעש חומס תלה וחלון לחמות בללם כל היס תשר בסס תדס יקרת / וללם תלהיס חומס תכניתו · הוא הריס נלות ישראל מערמת עפר / ויניתהו על חדרי המדע והחוזר לקחת חלק בו כאחד תנסי עמו · הוא סס לת לבו הטהור עלי לידי בני ישראל / ויפקד פקידים להוליכם על בית הספר / למען סקל לפניהם דרך למלוח טובה וגדולה בארץ · רב לכם תחי בני ישראל ! ספר לדור אחרון מעוזו וחסדו / תבל כהנה וכהנה ומרו בקהל רב חכמתו / לת לבך בחסדו סס מגמתו לפעיב לאחים / כי אם גס בחכמתו עמל בעדכם להעיב מעליכם / למען עשוקים רחוי לעזבתו · קלרה ידי מספר תת כל כמו / הלא המה כתובים על ספרי הקורות תשר יעמדו לנס עמים כל ימי הארץ · וכאשר אחל לעשות עמנו אות לטובה בבואו על כס ממלכתו / כן הוסיף והרבה חסדו מאשר לעשה · כאשר ראה כי פרץ ישראל ועשה חיל בעמו / כן הגדילו ונשאו ויתר שאת ויתר עוז *) · וכרה לו אלה לטובה !

*) זיהי דיא דייטשי זו גאבי זו דיזן יאהרגאנגי ·

נאכריכט

משלי עם תרגום אשכנזי ובאור מאת איצק אייכל חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה · בדפוס חברת חנוך נערים תקמ"ט · (נאך מיינר ריכטיגן מוטבי זוך שלום דער פֿאלקסזי תק"נ) ·

דיזי מיבערזעצונג טרעפֿט מוכֿפֿרקעגבאמרי מפוזן פֿאן בעסט

פֿלויים מוזך דער איהי / זת דער פֿרפֿאסער דרוין

פֿרוועדט

פֿרוועגדט / אוֹם טעוואָם גוטע מוּנד פֿאַלעגדטם זוֹ לייפֿרן / מוּנד
מיט מיין מבֿראַמלייגר בוויי / ווּיא מיבֿרמייליט דאָם מוֹרטהיי
מיוט / דאָם דאָך מוּנטער מוּנם נור גאָר זוֹ מאָם גהערט
ווירד / אוֹם זייא דאָם ס' משלי מיינם דער לייבֿטאָן ביכֿר
דער היילגן שריפֿט . מאָם האָט זיך דער פֿרפֿאַסער דיזר
מיבֿרצייגונג גענוטהיגט גזעהן גאָנץ פֿאַן זיין פֿאַרגענגרן /
זוּוּאָהל מפֿרטים אוֹם מיבֿרצייגר מבֿוווייכֿן / מוּנד מיין
מנרן וועג מיינוועגן ; מוּנד זעלבסט וועג ער באָלד דיזם
מרר יעגם ערקלעהרונגסמרט בייאַבהאַלטן / האָט ער דאָך
גרעסטענהיילם דורך מייני וועגדונג מרר מיין היגונפֿיגען
נעבענאוסטאָנד / דיא זאָכי אוים מיינם מנרן גזיבֿטפֿונקטי
מאַרלוסטעלן גוואָסט . דא וווּ מיהם מעהרי זיינסאַרטן /
דיא מעגליך רייבֿטיגן זו זיין גזיגן / פֿיהרט עך מוּיך דערן
מעהרי מן זייא באָר מן / מוּנד ליפֿרט דאָזעלבסט זוגליך
מוּיך דיא זו מיהנן גהערייגי מיבֿרצייגונג . דיזי קליני טקיני
מעגי דאָזו דיהנן / דיא ליבהאַבר דער העברעמיטן ליטרא=
טור מוּיך דיזם בוך / דאָם מיהנן גווים ווילקאָמען זיין ווירד /
מוּיפֿמערקזאָם זו מאַכן . מין רער באָרטהיילונג דער זאָכן
זעלבסט מבר / וועלן ווּיר דעם לעזר ניבֿט פֿמרגרייפֿן .
(קאָסטעט 12 גרעטן / מוּנד מיוט זו המבן בייא מלן קאָמי=
סיאָנערם מחברת שוחרי הטוב והתושיה) .

אבטליון (קיניגסבֿרג) והוא מבוא הלמוד לנערי בני
ישראל ולכל החפצים בלשון עבר / מאת אהרן בן
זואלף חבר לחברת שוחרי הטוב והתושיה . ברלין
בדפוס חברת חנוך נערים תק"ן .

דיזם ערסטי העברעמיטי טולבוך / וועלכם נאך דעם
מוּרטהיילי מיינם זאָפֿרסטענרינן מוּנד בריהאטן

אמנם / דאם עס מן זיינר טפיטלי טרעגט / מוז מוזרן קינדרלעהרר ווילקאמען זין ווירד / עטהעלט : 1) דיא בעטענוג דער מייסטן מוד וויכטיגטען דינגי מן דער וועלט / מן מיינעם זוממאהנגי דערגטעלט • 2) מתרלימי טפריכי • 3) תולדות אבותינו • דיזי רובריקי עטהעלט ערשטלך דען קורצן מוטזוג דער גטיכטי פמן מברהם / יצחק / יעקב / יוסף מוד אטה נעבטט דען דמוים פרי= בונדן נעבן מואטטענדן ; זוויטטם מוסלינגי מוים מיינגן גטיכטן מן נבימים המטוגים / מן מתרלוטר הוקזיכט • 4) משלים / פמבן ; מוד 5) בדייטונגן גמלן גלייכר וועדטר מן זיטטן=טפריכן מיינקלוידט • פמט מלי דיזי רובריקן זינד ווירדוס מן קליינרי מבזעלי פרטהיילט / זוויטן דענן דער מנפענגר טהיילס פרטידני טפרמפרעגן / טהיילס מנדרי זורעלטלוויזונגן פינדט • טלימלך מיוט נמך מיני ער= קלעהרונג מלר מן דיזס בוכי פמרקמאכדן העברעמיטן נע= מוד לייט וועדטר מנגהענגט / מוך וועלכי דער טילר זעהר פליסיג דורך דיא גדמלטי נמטן מוטר דעם טעקלטי פרוויזן ווירד • (קמטטע 7 גרמטן / מוד מיוט זו המבן בייא מלן קמאיטמערם מחברת טוחרי הטוב והתושיה •)

נ״ב

מיט בחזן ח זינד דיא זייטן־נחהלן פחלגרראחמן

זו בריפטיגן .

טטחט	קג	אוט עם היימן	קבג
——	קבה	——	קבד
——	קבו	——	קבה
——	קבז	——	קבו
——	קבח	——	קבז
——	קבד	——	קבח